

Tjänstesektorn ritar om kartan över framtidens forskning och innovation

Innehåll

1. Förord	2
2. Tjänsteföretag och forskning i framgångsrika samarbeten	3
2.1. Intervjuer med företag i tjänstesektorn	4
Tyréns: Kostsamt för tjänsteföretag att delta i forskning	4
Humana drivs av att förbättra behandlingsmetoder	5
Semcon: "Fler företag skulle kunna delta i forskningsprojekt"	6
Ericsson: Vi vill se fler akademiska forskare till företagen	8
WSP: EU:s statsstödsregler har försvårat forskningssamarbeten	9
Techbuddy: Vi vill göra ett positivt avtryck	10
3. Forskningspolitiken till 2024	12
3.1. Forskningsprogram för tjänstesektorn	13
3.2. Ett stärkt innovationssystem	14
4. Almegas reformförslag för ökad forskning bland tjänsteföretag	15
5. Källor	17

1. Förord

Näringslivet genomgår just nu en strukturomvandling, sprungen ur den teknikutveckling som möjliggör digitalisering och automatisering. Efterfrågan på digitala tjänster och nya innovativa lösningar växer kraftigt och coronapandemin har accelererat denna utveckling. Här kommer tjänstesektorn, och inte minst de kunskapsintensiva tjänsteföretagen, spela en stor och viktig roll framöver.

Svensk tjänstesektor är på frammarsch. I absoluta tal är svenska tech-branschens bidrag till BNP nästan lika stort som bidraget från de traditionella svenska basindustrierna sammanlagt.¹ För att tjänstesektorn ska kunna möta strukturomvandlingen behöver den vara konkurrenskraftig och då krävs ytterligare satsningar på forskning och innovation. Därför behöver svenska tjänsteföretag ökade möjligheter att få delta i forskningsarbeten och få tillgång till forskningsmedel i relevanta projekt. Med denna bakgrund har Almega tagit fram den här rapporten.

I rapporten presenteras ett antal exempel på framgångsrik forskningssamverkan mellan tjänstesektorn och akademien. Exempelen visar att det finns stora möjligheter med de politiska strategierna för samverkan om de realiserar på bred front. Detta genom att se till att tjänstesektorn har möjlighet att ägna sig åt forskning och att viktiga frågor för tjänstesektorn får utrymme i exempelvis kommande strategiska innovationsprogram.

Svensk forskningspolitik är en viktig hörnsten i vår konkurrenskraft. Politiken syftar till att Sverige ska vara en ledande forskningsnation och värna den fria forskningen, parallellt med att forskningen ska möta vår tids stora samhällsutmaningar. Sverige tillhör de länder som lägger mest resurser på forskning i relation till ekonomins totala storlek och Sverige räknas som ett av världens mest innovativa länder. För en fortsatt framgångsrik utveckling av Sverige behöver tjänstesektorn även framåt en stark innovationsförmåga och god tillgång till utbildning och forskning.

Andreas Åström
Näringspolitisk chef Almega

¹ IT&Telekomföretagen. Tech – Sveriges nya basindustri. 2021.

2. Tjänsteföretag och forskning i framgångsrika samarbeten

Den privata tjänstesektorn utgör drygt 50 procent av Sveriges BNP (mätt i förädlingsvärde) och tjänsteföretagen står för nära hälften av landets sysselsättning.^{2,3} Tjänstesektorn blir allt viktigare för såväl Sveriges ekonomi som för världens utveckling. I takt med att digitalisering och automatisering genomsyrar samhällets alla delar behöver svenska företag ligga i framkant för att inte de eller Sverige som helhet ska förlora marknadsandelar och tappa i välstånd. Därför är de svenska tjänsteföretagens konkurrenskraft mycket viktig.

Näringslivets förmåga att driva samhällsutvecklingen framåt och att tillhöra det globala ledarskiktet bygger inte minst på innovationskraft och spetskompetens. I takt med att världen präglas alltmer av digitalisering och automatisering suddas gränsen ut mellan tjänsteforskning och forskning inom exempelvis varuproducerande industri.

Per Kristensson, chef för Centrum för Tjänsteforskning på Karlstad universitet, berättar hur forskningen har utvecklats de senaste decennierna.

– Forskningen är en del av en helhet för företagen. Företag vars egentliga verksamhet är relaterad till en specifik produkt kanske bedriver forskning som berör kundlojalitet eller betalningsförmåga, och då används kunskap i psykologi eller kognitionsvetenskap. Företagen undersöker också sin roll i en transformationsprocess med förändrade affärsmodeller. Volvo deltar i elektrifieringen av fordonsflottan, men om bilen kommer kunna utvecklas genom en mjukvaruuppdatering – hur ska Volvos affärsmodeller då utvecklas? Där är forskningen i dag, och det betyder att det pågår tjänsteforskning i flera olika sektorer.

2 Almega. "Tjänstesektorns utveckling". Web, 2021.

3 I förädlingsvärdet för tjänstesektorn ingår produktion inom handeln; transport och magasinering; hotell och restaurang; informations- och kommunikationsverksamhet; finans- och försäkringsverksamhet; fastighetsbolag och fastighetsförvaltare; juridik; ekonomi; teknik, uthyrning fastighetservice etc.; utbildning, vård och sociala tjänster; kultur, nöje och fritid samt annan service och förvärvsarbete i hushåll.

2.1. Intervjuer med företag i tjänstesektorn

Till den här rapporten har medlemsföretag inom Almega intervjuats, som alla till del ägnar sig åt forskning och utveckling. Almegas medlemmar är verksamma inom allt ifrån arkitektur, IT och infrastruktur till vård, omsorg och utbildning. Företagen som intervjuats representerar inte hela tjänstesektorn, men kan ändå bidra till att ge en god överblick då flera av företagen bedriver forskning inom flera olika områden.

Tyréns: Kostsamt för tjänsteföretag att delta i forskning

Tyréns är ett konsultbolag inom samhällsbyggnad med verksamhet i flera länder. Företaget ägs av Sven Tyréns Stiftelse som också finansierar företagets forsknings- och utvecklingsverksamhet. Forskningen är tätt knuten till verksamheten men utspridd på olika håll i företaget istället för att ha hela ansvaret på en enskild avdelning. Företaget är främst verksamma inom tillämpad forskning, snarare än grundforskning, och har samarbete med flera tekniska högskolor och universitet i Sverige.

I ett aktuellt forskningsprojekt samarbetar Tyréns med beteendelabbet på Kungliga Tekniska Högskolan, KTH. Projektet syftar till att förstå beteende och processer hos konsumenter av solpaneler och i förlängningen att kunna påskynda köpprocessen. Det kräver en förståelse för det kognitiva beteendet, och bygger i grunden på en solkarta som togs fram för ett decennium sedan.

Tyréns paketerar kunskapen digitalt och kopplar in aktörer som solcellsleverantörer och energibolag.

Hur finansieras det här projektet?

– I det här projektet går Tyréns in med finansiering motsvarande 1,3 miljoner kronor. KTH står för sin egen insats. De bedriver forskning inom liknande, kognitiva frågor och har därmed ett intresse av att förstå vad som driver individer, berättar Dag Måhlstrand, Head of Innovation på Tyréns.

– Vi hade startat upp projektet själva och kom då i kontakt med KTH som redan hade fått finansiering för att forska på solkartor. Vi såg att dessa områden gick att sammanföra.

Vilken är er främsta drivkraft när ni deltar i forskningsprojekt?

– Att utvecklas som bolag och konsulter. Vi blir bättre på det vi gör, vi kan ta fram nya affärsmodeller och vi kan bli aktuella för ännu roligare uppdrag som konsulter, förklarar Dag Måhlstrand.

– Samtidigt finns finansiella utmaningar för oss som tjänsteföretag som förvårar att delta i forskningsprojekt. För att få göra skatteavdrag för de medarbetare som ägnar sig åt forsk-

ning så måste minst 75 procent av medarbetarens tid ägnas åt det (ny gräns från 1 juli är 50 procent). Hos oss, och det delar vi förmodligen med många andra tjänsteföretag, är forskningsverksamheten utspridd på många olika medarbetare som i sin tur forskar under betydligt mindre än halva sin arbetstid. Därför får vi inte göra avdrag för den tid vi lägger på forskning, och det blir därför en relativt stor kostnad för oss att delta. Det hade varit en annan sak om forskningen exempelvis gav oss möjligheten att sälja eller ta patent på en ny produkt och på så sätt tjäna pengar på att delta, men så är det inte inom tjänstesektorn.

– I exempelvis Storbritannien är avdragsmöjligheten bättre och mer anpassad efter tjänstesektorn. Därför sneglar Tyréns återkommande på att förlägga mer forskning där.

– Därtill är det emellanåt relativt svårt att få kapital för forskningsprojekt från exempelvis Almi eller Vinnova, då vi ingår i en större koncern och därmed räknas som för stora, avslutar Dag Måhlstrand.

Humana drivs av att förbättra behandlingsmetoder

För företag inom omsorg är det inte okomplicerat att delta i forskningsprojekt, eftersom forskning inte ryms inom de avtal med kommunerna som de verkar inom. Men för Humana är det prioriterat.

– Ett projekt vi har pågående nu handlar om att implementera föräldraskapsprogrammet e-Connect i verksamheten. Programmet Connect är en behandlingsmetod för ungdomar som hamnar snett eller som bor i HVB-hem, och syftar till att öka deras tillit till vuxna, genom kontakten med handledare. Under pandemin har vi arbetat med att införa programmet i digital form, och då heter det e-Connect. Vi vill se om det har samma effekt som det traditionella programmet, berättar Eva Nilsson Bågenholm, Kvalitetsdirektör på Humana samt Eva Yamba Yamba, som arbetar i projektet Connect.

Vilka har ni samarbetat med i det här projektet?

– Vi har samarbetat med flera olika aktörer. Simon Fraser University i Kanada leder projektet, och forskningsdelen i Sverige leds av forskaren Fatumo Osman på Högskolan Dalarna. Grupperna kommer att genomföras av Växjö kommun, och vi som välfärdsföretag ansvarar för utbildningen och certifieringen av ledarna som ska leda föräldragrupperna.

Programmet e-Connect finansieras av Simon Fraser University genom Canadian Institutes for Health Research. Humana bidrar med utbildning och handledning av och med sin personal, Högskolan Dalarna och Växjö kommun bidrar genom den tid som de avsätter.

– Samarbetet har i hög grad fungerat väl, men det har dragit ut på tiden, exempelvis genom en långdragen etikansökan. Det har visat sig viktigt med kontinuerliga uppföljningar med alla involverade. Samtidigt är det svårt att beskriva vad som blir ett lyckat forskningsprojekt inom vård och omsorg, då de är svåra att utvärdera. Dessutom implementeras sällan nya forsk-

ningsresultat direkt inom vård och omsorg, det finns en fördröjning bland annat beroende på att vi jobbar utifrån ingångna avtal med kommunen.

Vad har samarbetet inneburit för er som företag, och er utveckling?

– Vi har redan nu en möjlighet att genomföra Connectgrupper digitalt, vilket givetvis är väldigt bra. Det ger också ett mervärde för våra klienter och för de delar av företaget som inte omfattas direkt, berättar Eva Yamba Yamba.

– Det är en ganska liten grupp individer som får effekt av själva forskningen, men det sätter oss som företag i framkant. För våra medarbetare skapar det ett engagemang som kan driva fram andra projekt. Hos lärosätena väcks också ett intresse att samarbeta med privata omsorgsföretag som kanske inte fanns tidigare.

Finns det något som hindrar er från att delta i forskningsprojekt?

– Det ingår inte i kommunernas uppdrag att bedriva forskning, så som det gör i regionernas uppdrag. Därför ingår det inte heller i våra uppdrag från kommunerna något extra utrymme för forskning eller innovationsarbete. Vi får betalt för att bedriva omsorg, avtalen är tydligt preciserade och har tydliga ramar. Kanske bör därför uppdraget till kommunerna som huvudman breddas, menar Eva Nilsson Bågenholm.

– Vi begränsas också av att det tar lång tid innan vi kan implementera en ny metod i vår omsorg. Vi behöver ofta vänta till nästa upphandlingsomgång eller till nya avtal skrivs, beskriver Eva Yamba Yamba.

– Sammantaget är det svårt att få ihop ekonomin i att delta i forskningsprojekt. Men det finns ett stort behov av forskning inom området och vi drivs av att utveckla behandlingsmetoder eller utredningsmetoder som förbättrar situationen för de individer vi hjälper. Därför kommer vi att sträva efter att i så stor utsträckning som möjligt delta i nya forskningsprojekt tillsammans med olika lärosäten, även om det är en utmaning, avslutar Eva Nilsson Bågenholm.

Semcon: "Fler företag skulle kunna delta i forskningsprojekt"

Företaget Semcon deltar i forskningsprojekt inom en rad mycket aktuella områden såsom digitalisering, Internet of Things, autonoma fordon, e-hälsa och artificiell intelligens.

– Vi behöver vara relevanta för våra uppdragsgivare och ligga i framkant i områden som är viktiga för dem. Därför har vi ständigt 10–15 pågående forskningsprojekt, berättar Anders Sundin, Head of Research på Semcon.

Just nu arbetar Semcon bland annat med ett projekt om autonoma, uppkopplade fordon tillsammans med KTH och RISE (Research Institutes of Sweden). I projektet tittar de på hur människan bakom ratten ska förstå att fordonet har tagit över kontrollen i bilen, eller lämnat tillbaka den till föraren. Projektet drivs utan fordonstillverkarna, för att tekniken sedan ska

kunna fungera i alla fordon och inte vara knuten till ett specifikt märke. RISE är koordinator i projektet och hanterar därför den tidskrävande ansökningsprocessen gentemot finansierare.

– Vinnova har finansierat ungefär 50 procent av projektet genom programmet Fordonsstrategisk forskning och innovation, FFI. Resten går vi andra in med. Tjänsteföretag som deltar i forskningsprojekt kan ha svårt att motivera insatsen på kort sikt, vi får ju ingen ny produkt att sälja när projektet är klart. Vi blir bättre på det vi gör och får tillgång till nya, intressanta projekt, men på kort sikt är det främst en kostnad. Det kan hämma många företag att delta i forskningsprojekt, menar Anders Sundin.

– Det uppstår också en snedvriden konkurrens. Högskolorna har exempelvis sina holdingbolag, där de kommersialiserar sin forskning. RISE har ju en grundfinansiering från staten men också egna intäkter. Därför bör finansieringen från Vinnova justeras, kanske med en egen kategori för tjänsteföretag. Vårt bidrag är mer holistiskt, i förhållande till exempelvis tillverkande bolag, och det bör vara eftertraktat att fler tjänsteföretag deltar i forskningsprojekt.

Ett annat projekt som Semcon är aktiva i är framtagandet av en e-hälsoplattform i Malmö, tillsammans med Malmö universitet.

– Det projektet finansieras av programmet Utmaningsdriven Innovation, UDI, hos Vinnova. Syftet är att förbättra hälsan i utsatta områden, och vårt bidrag handlar om att ta fram en applikation som hjälper elever i dessa områden med läxläsning. Elever i dessa områden har i lägre utsträckning stöd hemifrån, och hade därför större behov av annan stöttning. Projektet är en pilot, och vi hoppas nu att det finns möjligheter att få till en fortsättning så att appen kommer till användning, berättar Anders Sundin.

– Högskolorna får full finansiering för deltagandet i den här typen av projekt, medan vi får 50 procent av våra kostnader finansierade, upp till ett visst tak. Vårt deltagande är därför beroende av att företagsledningen ändå ser ett värde i att delta. Ibland behöver vi tacka nej, men ibland kan faktiskt andra involverade företag sänka sin del av finansieringen, för att vi ska kunna vara med.

Hur får man fler tjänsteföretag att delta i forskningsprojekt i samarbete med exempelvis lärosäten?

– Finansieringsmodellen (se ovan) skulle behöva justeras så att tjänsteföretag får bättre finansiell täckning för sin medverkan, då skulle fler kunna delta.

– Ett annat ekonomiskt hinder är utformningen av FOU-avdraget. Medarbetare behöver ägna minst 75 procent av sin arbetstid åt forskning för att företaget ska få rätt till avdrag på arbetsgivaravgiften (ny gräns från 1 juli är 50 procent). Det är väldigt sällan personer arbetar så koncentrerat med forskning, utan det sprids på flera medarbetare.

– Ibland finns krav på att en forskningsaktör eller ett lärosäte ska delta för att finansieringsansökan ska godkännas. Dessa aktörer behöver därmed inte prestera för att få delta. Vi bedömer att kvaliteten i projekten skulle gynnas om det fanns mer konkurrens bland lärosäten och andra forskningsaktörer om deltagandet.

– Vinnovas system är i huvudsak mycket bra, men spelregler och grundstruktur är satta för flera decennier sedan av bland annat OEM:erna (Original Equipment Manufacturer). I dag finns dock ett större samspel om samhällets utveckling. Våra svenska OEM:er har varit en framstående del av den globala utvecklingen, men så som världen förändras nu är betydelsen av tjänsteföretag större och våra svenska tjänsteföretag behöver ligga i framkant. Det måste avspeglats genom hela kedjan, även i Vinnovas system. Tjänsteföretag behöver därför i ökad utsträckning få såväl påverka som ta av Vinnovas olika program, avslutar Anders Sundin.

Ericsson: Vi vill se fler akademiska forskare till företagen

Ericsson är ett av Sveriges största företag, sett till såväl omsättning som antal anställda. Bolaget är såväl varu- som tjänsteproducerande och bedriver forskning i samarbete med flera olika universitet såväl i Sverige som i andra länder, inom en rad olika områden.

– Vi har bland annat ett forskningsprojekt som finansieras helt genom Knut och Alice Wallenbergs Stiftelse, KAW, och i samarbete med såväl andra företag som med lärosäten. Ett område handlar om säkerhet, och vi tittar på att automatisera räddningsaktioner vid båtolyckor. Tanken är att systemet tar över när larmet går, granskar vilka resurser som finns och sedan autonomt söker och hittar personerna som hamnat överbord, berättar Torbjörn Lundahl, teknik- och utvecklingschef på Ericsson och aktiv i Wallenberg AI, Autonomous Systems and Software Program (WASP) samt ledamot i styrelsen för Lunds universitet.

– Vi har också flera samarbeten där lärosäten och Vinnova är inblandade, exempelvis ett kring hur 5G fungerar nere i en gruva – det visade sig att 5G fungerar i den miljön och att det därmed går att fjärrstyra de maskiner som arbetar där nere. Ericsson initierade projektet och samarbetade med Boliden och Luleå tekniska universitet, LTU. Projektet finansierades till hälften av Vinnova enligt de villkor som finns, och vi andra stod för resterande delar. Samtidigt fick vi i projektet tillgång till en gruva – en ovärderlig miljö – samt annan relevant utrustning, så sammantaget bedömer jag att näringslivets insats är betydligt större än den finansiella investeringen.

Ericsson bedriver forskning i ett flertal olika länder i syfte att utveckla sin verksamhet och nå nya marknader.

– Vi söker också plattformar för samarbeten med andra aktörer, vilket bland annat forskningssamarbeten ger. Därtill ger de kompetensutveckling för oss som arbetar på Ericsson, utvecklar Torbjörn Lundahl.

Vilka utmaningar stöter ni på i era forskningssamarbeten?

– Det tenderar att bli förhandlingar kring vilken aktör som har rätt till resultatet. En universitetsanställd har exempelvis äganderätt till sina forskningsresultat, men när vi finansierar halva projektet så bör vi också få vissa rättigheter, menar Torbjörn Lundahl.

Vad önskar ni av politiken?

- Vi har föreslagit att det görs en stor och sammanhållen satsning på digitalisering, exempelvis genom Vinnovas strategiska innovationsprogram. Som jämförelse har fordonsprogrammet FFI varit väldigt lyckat för industrin och klustret runt fordonstillverkarna. Det vore bra med ett motsvarande för IKT-området, och vi anser inte att områdets vikt tas på riktigt allvar i regeringens FOI-proposition.
- Dessutom skulle vi vilja att politiken verkar långsiktigt för att få fram några globala toppuniversitet i Sverige. Vi söker efter de bästa forskarna i hela världen för att inleda samarbeten, och önskar att finna dessa i Sverige. Det gör vi ibland men våra lärosäten tappar i den globala rankingen.
- Till sist skulle vi gärna se att fler forskare på landets lärosäten rör sig till näringslivet under tillfälliga projekt, exempelvis genom stipendium. Det är mer vanligt att forskare rör sig från näringslivet till akademien, än tvärtom, och det är synd för kompetensen i de akademiska miljöerna skulle spridas mer till näringslivet. Tyvärr premieras inte erfarenheter från näringslivet i den akademiska världen, där räknas främst publikationer. I andra länder upplever vi att erfarenhet från kommersiella sammanhang värderas högre, även inom akademien.

WSP. EU:s statsstödsregler har försvårat forskningssamarbeten

Det kanadensiska teknik- och analysföretaget WSP har flera pågående forskningsprojekt inom olika affärsområden i Sverige, exempelvis samhällsbyggnad och byggprojektering. Att företaget engagerar sig i forskning driver företagets utveckling genom att det skapar utrymme för innovation vid sidan av kunduppdragen. Det finns också ett genuint intresse av att vara delaktig i affärsområdets och samhällets utveckling, vilket förutsätter forskningsarbete.

- Samhället står inför ett skifte, vi ska bli mer digitala och automatiserade och vi ska genomgå en klimatomställning. Skiftet måste präglas av kunskap och innovationskraft, av smarta vägval. Utan forskning blir samhället inte tillräckligt innovativt. På den resan vill vi vara delaktiga, berättar Dan Engström, affärsutvecklare på WSP samt adjungerad professor på LTU samt Charlotta Faith-Ell, forskningschef inom affärsområdet samhällsbyggnad hos WSP samt lektor i miljövetenskap på Mittuniversitetet.

Ett exempel på forskningsprojekt som WSP driver, tillsammans med Mittuniversitetet efter utlysning från Energimyndigheten, handlar om markanvändning i fråga om vindkraft och konflikter som uppstår med markägare. Projektet syftar till att utforska hur de olika aktörerna kan komma överens, så att nya vindkraftverk kan byggas.

- I det här projektet står WSP för 60 procent av finansieringen och Energimyndigheten reserande 40 procent. Vi har lärt oss hur vi ska arbeta gentemot myndigheterna, såsom att det ofta tar ungefär tre år från att vi får en idé till att rätt utlysning kommer och vi får forskningsmedel, förklarar Charlotta Faith-Ell.

– Vi driver ett annat projekt gemensamt med Luleå tekniska universitet, LTU, och en industri-doktorand som vi finansierar till hälften men som arbetar till 80 procent åt LTU. Det projektet tittar på hur tillverkningsindustrins industriella logik kan föras över till tjänsteföretag, till oss teknikkonsulter, berättar Dan Engström.

Hur ser era förutsättningar ut för att delta i forskningsprojekt?

– Vi kunde ägna oss mer åt forskning tidigare, men genom EU:s statsstödsregler har villkoren blivit tuffare. I dag behöver vi stå för en större del av finansieringen, och det är svårt som tjänsteföretag. Den tid vi ägnar åt forskning är inte riktigt en investering, som det kanske är för tillverkande företag, berättar Charlotta.

– Ett sätt att kunna fortsätta forska är att vi ibland har dubbla anställningar, så att vi också kan vara på lärosätena. Emellanåt medfinansierar vi forskning för att få behålla personal som själva är mycket intresserade av att forska, eftersom risken är att de annars skulle lämna oss. Det finns stor potential i samarbeten mellan forskare i näringslivet samt akademien, som skulle kunna nyttjas mer, förklarar Charlotta.

– Upphandlingsreglerna skulle i högre utsträckning kunna gynna tillämpning av forskningsresultaten, genom innovations- eller funktionsupphandling snarare än att gå efter lägsta pris.

– Vi ser också behov av projekt med följeforskare från universiteten som följer oss i våra forskningsprojekt, såsom vindkraftsprojektet, och utmanar oss i det. Det skulle kräva att mer forskningsmedel satsas på detta.

– Det finns bra samverkan mellan akademi och näringslivet forskning, och det vore positivt med fler former för detta, Vinnovas strategiska innovationsprogram fungerar mycket bra, kanske för att Vinnova är innovationsdrivet snarare än forskningsdrivet, avslutar Dan och Charlotta.

Techbuddy: Vi vill göra ett positivt avtryck

Techbuddy är en aktör som kopplar ihop kunniga tekniker inom IT med personer som har behov av teknisk support, vare sig det är i hemmet eller på företaget, fysiskt eller digitalt. Företaget brinner för hållbarhet och är övertygade om att de aktörer som inte tänker hållbart kommer att väljas bort.

– Vi vill göra ett positivt avtryck, och vi tror att det kommer att bidra till våra affärer på sikt, förklarar Siavash Habibi, COO på Techbuddy.

– Nu har vi ett samarbete med bland annat Chalmers som handlar om hur konsumenter i högre grad kan köpa, återvinna och sälja elektronik vidare. Forskningsprojektet i stort handlar om spårbarhet och informationsflöden i produkters livscyklar, men Techbuddy är främst involverad i att förstå slutkunden. Nu är projektets första etapp klar och vi har gjort en ansökan om finansiering för etapp 2.

– Projektet finansierades genom Vinnova och det är Chalmers som har varit ansökande part. Vi har främst deltagit genom att investera tid, motsvarande ett par timmar i veckan. Vi bedömer att investeringen ger tillbaka på sikt och längs vägen får vi större förståelse för tillverkningen av produkter och för andra aktörers villkor. Vi kan också förbättra vår rådgivning och på så sätt utveckla våra tjänster – och bli en bättre aktör, menar Siavash.

3. Forskningspolitiken till 2024

I december 2020 presenterade regeringen forsknings- och innovationspropositionen **Forskning, frihet, framtid - kunskap och innovation för Sverige**, som lägger grunden för forsknings- och innovationspolitiken under perioden 2021–2024. Propositionen tar avstamp i fem samhällsutmaningar: klimat och miljö, hälsa och välfärd, demokrati, digitalisering samt kompetensförsörjning och arbetsliv.⁴

Som svar på dessa utmaningar görs satsningar motsvarande drygt tre miljarder kronor årligen under 2021–2024. Dels på sex nya nationella forskningsprogram: Hav och vatten, Virus och pandemier, Psykisk hälsa, Digitalisering, Brottslighet samt Segregation, dels förstärks fem befintliga program om Klimat, Hållbart samhällsbyggande, Livsmedel, Antibiotikaresistens och Arbetslivsforskning.⁵ Totalt kommer alltså 11 program att finnas, jämfört med idag då det finns 17 program. Därtill stärks innovationssystemet, bland annat genom samverkansprogrammen och Vinnovas strategiska innovationsprogram.⁶ Vinnova får också en anslagsökning om 60–70 mkr årligen för att stärka samverkan mellan forskning och näringslivet.

Tjänstesektorn och inte minst de kunskapsintensiva tjänsteföretagen är i hög grad betydelsefulla för såväl de i propositionen identifierade samhällsutmaningarna som nämnda forskningsprogram.

Fakta: Nationella forskningsprogram

Formas, Forte och Vetenskapsrådet ansvarar för forskningsprogrammen, genom ett uppdrag från regeringen. Programmen väntas leda till samverkan och synergier mellan aktörer och över sektorsgränserna. Programmen är tioåriga, bedrivs utifrån en strategisk forskningsagenda som är framtagen av de olika forskningsfinansiärerna och de kan själva initiera forskning. Företag, organisationer och lärosäten kan ansöka om finansiering inom ramen för de utlysningar som görs av de olika myndigheterna.⁷

4 Proposition 2020/21:60. **Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige**.

5 Proposition 2020/21:60. **Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige**.

6 Vinnova. "Strategiska innovationsprogram: Samarbete för hållbar innovation". **Vinnova**. 2021.

7 U2017/02404/F. "Uppdrag att inrätta nationella forskningsprogram". Utbildningsdepartementet. 2017.

3.1. Forskningsprogram för tjänstesektorn

Digitalisering. 10, 40 respektive 40 miljoner kronor avsätts under 2022, 2023 respektive 2024 via Vetenskapsrådet för ett nytt, nationellt forskningsprogram om digitalisering. Forskning om digitalisering som möter och tillvaratar de utmaningar och möjligheter som digitaliseringen för med sig behöver enligt propositionen ha ett tvärdisciplinärt angreppssätt. Den ska även ha ett internationellt perspektiv och beakta geografiska förutsättningar samt bidra till att tillgodose behoven av kompetensförsörjning och livslångt lärande.

Virus och pandemier. I syfte att öka beredskapen inför nästa pandemi eller virusutbrott inrättas ett forskningsprogram som genom Vetenskapsrådet finansieras med 100 miljoner kronor årligen under 2021–2024. Forskningen bör vara tvärvetenskaplig och kunna beröra alltifrån hur virus smittar till vad som får allmänheten att göra beteendeförändringar och anpassa sig till restriktioner och nya krav.

Psykisk hälsa. Psykisk ohälsa är ett av nutidens stora samhällsproblem, och det behövs forskning för att stänga kunskapsluckor. Forskningen bör inkludera barns och ungdomars psykiska hälsa, preventiva insatser, suicidpreventioner och samordnande insatser. Forskningen förväntas bidra till ökad förståelse för varför den psykiska ohälsan ökar och ta fram metoder, insatser och behandlingar som minskar omfattningen samt lindrar konsekvenserna. Forskningsprogrammet finansieras inom ramen för Forte med totalt 155 miljoner kronor fram till år 2024.

Antibiotikaresistens. Det nationella forskningsprogrammet om antibiotikaresistens förstärks och finansieras med 75 miljoner kronor per år fram till 2024. Forskningsagendan som är framtagen gemensamt av forskare, myndigheter och representanter för näringslivet består, men utvecklas med forskning kring nya antibiotika.

Arbetslivsforskning. Forskningsprogrammet om arbetslivsforskning förstärks. I propositionen lyfts behovet av kunskap kring riskfaktorer i kvinnodominerade yrkesområden samt av modeller för kompetensutveckling som kan gynna omställning och yrkesväxling.

Hållbart samhällsbyggande. I propositionen identifieras fortsatt behov av bland annat forskning om social bostadspolitik samt mer kunskap om förutsättningar för att kunna bo, verka och bidra till en hållbar utveckling på landsbygden. Därför förstärks forskningsprogrammet om hållbart samhällsbyggande med totalt 212 miljoner kronor under de kommande åren.

Ovanstående forskningsprogram kommer att beröra företag och branscher inom tjänstesektorn. Exempelvis är programmet för hållbart samhällsbyggande relevant för tekniska konsulter och arkitekter som likt ett par av de företag som intervjuats för den här rapporten är engagerade i utvecklingen av samhällsplanering och stadsutveckling. Programmet om arbetslivsforskning är relevant för företag inom bland annat företagshälsovård, företag inom life science berörs av programmet om antibiotikaresistens, inte minst vad gäller möjligheten att forska på nya antibiotika. Programmet om virus och pandemier är aktuellt för företag inom vård och life science men även för företag med kompetens inom exempelvis kognitionsvetenskap. IT-sektorn berörs av programmet om digitalisering, men eftersom digitaliseringen genomsyrar alla branscher så kommer även andra forskningsprogram vara relevanta för företag med mycket IT-kompetens.

3.2. Ett stärkt innovationssystem

Utöver forskningsprogrammen ska innovationssystemets internationella konkurrenskraft stärkas och dess funktionalitet och effektivitet förbättras. Därmed finns behov av att stimulera forskningsarbetet i små- och medelstora företag, och satsningar görs för att öka samverkan mellan företag, lärosäten, offentlig sektor och forskningsinstitut. Satsningarna ska också öka möjligheterna för näringslivet att kommersialisera och nyttiggöra forskningsbaserade idéer.

I detta syfte presenteras i propositionen satsningar på samverkansprogrammen (SVP),⁸ strategiska innovationsprogram (SIP) 2.0, RISE, testmiljöer, sänkta trösklar för nyttogörande och kommersialisering av forskning samt en satsning på programmet Fordonsstrategisk forskning och innovation, (FFI).

De strategiska innovationsprogrammen har sedan 2012 lett till ökad samverkan mellan exempelvis näringsliv och akademi i forsknings- och innovationsfrågor. Målet är nu att programmen ska bli färre men få större budget, och i högre utsträckning styra mot målen inom Agenda 2030. Utifrån inkomna ansökningar styr Vinnova finansiering och tilldelning.

Fakta: Strategiska innovationsprogram (SIP)

De strategiska innovationsprogrammen ska skapa förutsättningar för hållbara lösningar på våra samhällsutmaningar, och finansieras av Vinnova, Formas och Energimyndigheten. I dag finansieras 17 innovationsprogram, men dessa ska bli färre och få större budget. Lärosäten, företag eller andra aktörer kan söka finansiering för utvecklingsprojekt. Vilka de nya innovationsprogrammen blir är inte klart, utan styrs utifrån inkomna ansökningar.

⁸ Regeringens samverkansprogram processleds av Vinnova. Programmen samlar myndigheter och andra aktörer i arbetsgrupper för att bemöta identifierade samhällsutmaningar inom Näringslivets klimatomställning, Kompetensförsörjning och livslångt lärande, Hälsa och life science samt Näringslivets digitala strukturomvandling. Länk: <https://www.vinnova.se/m/regeringens-samverkansprogram/>

4. Almegas reformförslag för ökad forskning bland tjänsteföretag

För att företag ska kunna nyttja sin spetskompetens och hänga med i strukturomvandlingen måste förutsättningarna för att forska och få delta i forskningssamarbeten bli bättre. De företag som har blivit intervjuade i den här rapporten vittnar å ena sidan om att det finns en stark drivkraft att utvecklas som företag och att vara en för samhällsutvecklingen nyttig kraft. Samtidigt finns det hinder som begränsar många företag från att forska och som gör att flera forskningsprojekt aldrig blir av.

Nedan följer förslag som syftar till att gynna gemensamma forskningsprojekt mellan tjänsteföretag, akademi och externa finansiärer.

1. Förstärkt FoU-avdrag. Företag med medarbetare som ägnar minst 50 procent av sin tid på forskning kan från och med 1 juli 2021 göra avdrag på arbetsgivaravgiften för den medarbetaren, ett så kallat FoU-avdrag. Detta är en förbättring jämfört med tidigare, då det krävdes att medarbetaren arbetade mer än 75 procent av sin tid med FoU. FoU-avdraget syftar till att ge incitament för små och medelstora företag med begränsad budget att investera i FoU-verksamhet. Avdraget kan göras för 10 procent av lönen och begränsas till 650 000 kr per koncern och månad. Därtill tillämpas regelverket så att företaget måste visa hur forskningsresultatet leder fram till en ny produkt/tjänst.

Idag är det svårt för många kunskapsintensiva tjänsteföretag, utan separata FoU-avdelningar och heltidsanställda forskare, att ta del av avdraget. Kravet på att FoU-medarbetaren ska jobba minst 50 procent av sin tid i ett visst projekt är ett hinder för konsulter som ofta är engagerade i många olika projekt. Reglerna bör därför ses över och förbättras, så att mindre företag och konsultbolag kan ta del av avdraget.

2. Ökad samverkan i omsorgsforskning. Det ingår inte i kommunernas uppdrag att bedriva forskning, vilket bland annat innebär att de företag som arbetar på uppdrag av kommunerna, såsom skolor och omsorgsföretag, har mycket små möjligheter att inom ramen för sina uppdrag ägna sig åt forskning eller utveckling av arbetsmetoder eller arbetsmiljö. Sådan forskning sker istället på landets lärosäten. För att forskningen ska ske närmare verksamheten och i

högre grad främja nyttiggörande, bör krav ställas på samproduktion med offentlig sektor eller välfärdsföretag när det gäller finansiering av omsorgsforskning.

3. Satsa mer på digitalisering/IKT. Att Sverige och svenska företag kan konkurrera om att vara världsledande inom digitalisering är en förutsättning för framtida exportframgångar och välstånd. Regeringen satsar på ett forskningsprogram om digitalisering, som från 2023 finansieras med 40 miljoner kronor årligen. Detta kan jämföras med fordonsindustrins särskilda forskningsprogram FFI, som finansierar forskning med runt en miljard kronor varje år, varav hälften genom offentliga medel, eller övriga forskningsprogram som har mer resurser. Därför bör regeringen öka finansieringen av nämnda forskningsprogram.

4. Utforma relevanta innovationsprogram för tjänstesektorn. När Vinnova ska besluta om inriktning och finansiering för de nya strategiska innovationsprogrammen (SIP:arna) är det centralt att det utformas program som är relevanta för den växande tjänstesektorn. Det kan exempelvis rikta in sig på speldesign, vård och omsorg, kognitionsvetenskap och automatisering. SIP:arna har stor betydelse för vilka forskningsprojekt som tilldelas medel under de kommande åren och därmed vilka områden Sverige kan utveckla.

5. Se över Vinnovas stödnivåer. Det är inte alltid lönsamt för tjänsteföretag att ägna tid åt forskning på kort sikt. Exempelvis är det sällan som resultatet av forskningen leder till att företaget kan ta patent på en ny produkt eller höja priset på den tjänst man erbjuder. Istället uppstår värdet ofta på längre sikt, exempelvis genom att företaget får tillgång till mer utvecklande kundsamarbeten eller att de tjänster företaget erbjuder kan hålla en högre kvalitet. Det finansiella stöd som företag kan ansöka om genom Vinnovas utlysningar täcker bara en del av kostnaden, ofta 50 procent. I flera fall kan det vara motiverat att höja stödnivån, inom ramen för vad som är tillåtet med hänsyn till statsstödsreglerna.

5. Källor

Almega. Tjänstesektorns utveckling. Web, 2021. <https://www.almega.se/amne/tjanstesektorns-utveckling/>

IT&Telekomföretagen. [Tech – Sveriges nya basindustri. 2021. https://www.almega.se/app/uploads/sites/2/2021/05/ittelekomforetagen-tech-sveriges-nya-basindustri-2021-__online-version.pdf](https://www.almega.se/app/uploads/sites/2/2021/05/ittelekomforetagen-tech-sveriges-nya-basindustri-2021-__online-version.pdf)

Proposition 2020/21:60. [Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige. https://www.regeringen.se/4af915/contentassets/da8732af87a14b689658dadcfb2d3777/forskning-frihet-framtid--kunskap-och-innovation-for-sverige.pdf](https://www.regeringen.se/4af915/contentassets/da8732af87a14b689658dadcfb2d3777/forskning-frihet-framtid--kunskap-och-innovation-for-sverige.pdf)

U2017/02404/F. "Uppdrag att inrätta nationella forskningsprogram". Utbildningsdepartementet. 2017. <https://www.regeringen.se/49c2d3/contentassets/46f505144d56422db28536427abc8b33/uppdrag-att-inratta-nationella-forskningsprogram.pdf>

Vinnova. Regeringens samverkansprogram. Vinnova. 2021. <https://www.vinnova.se/m/regeringens-samverkansprogram/>

Vinnova. Strategiska innovationsprogram: Samarbete för hållbar innovation. Vinnova. 2021. <https://www.vinnova.se/m/strategiska-innovationsprogram/>